

STABILITATE ȘI INOVAȚIE

Gavril Iosif Chiuzbaian

Președintele Uniunii Juriștilor din România

Un ilustru gânditor al antichității – l-am numit pe Pitagora – avertiza că, uneori, o lege în plus poate fi mai dăunătoare decât o lege în minus și îi îndemna pe cetățeni să se gândească de mai multe ori atunci când intenționează să adopte sau să-și modifice legile. În schimb, adepții unei dinamici mai vii în activitatea legislativă pledează în favoarea unei permanente inovații în acest domeniu, pentru a nu se cădea în greșeala păstrării în vigoare a unor norme învechite, care și-au pierdut actualitatea și, implicit, eficiența. Această relație dintre stabilitate și inovație în drept este cu atât mai importantă atunci când avem în vedere constituția, care reprezintă așezământul politic și juridic fundamental al unui stat. Este necesar ca între cele două caracteristici menționate să existe un echilibru funcțional, pentru că o constituție își demonstrează calitățile nu doar prin supremația și stabilitatea ei, ci și prin disponibilitatea de a se modela în consonanță cu dinamica vieții social-economice. Demarat cu greu la un an și jumătate de la alegeri, procesul de revizuire a Constituției României a devenit un subiect de actualitate, atât pentru dezbaterile politice, cât și pentru discuțiile purtate în cadrul organismelor societății civile.

Constituirea Forumului Constituțional de către Camera Deputaților și Asociația Pro Democrația trebuie apreciată cum se cuvine. Acest forum a fost conceput ca un cadru instituționalizat în care vocea societății civile să poată fi auzită de factorii decizionali. Dar, așa cum precizăm atât la reuniunea de inaugurare, cât și la Conferința finală a Forumului – când am vorbit despre excelența lucrare „Revizuirea Constituției”, semnată de Victor Ducelescu și Georgeta Ducelescu – este nevoie ca această voce să și fie luată în serios de cei abilitați să se pronunțe în actuala etapă asupra obiectivelor de revizuire. Este notabil faptul că prin vocea autorizată a domnului Valer Dorneanu, președintele Camerei Deputaților – în cadrul reuniunii finale a Forumului Constituțional – a fost transmis un semnal încurajator în sensul că membrii Comisiei de revizuire vor ține seama de propunerile cuprinse în raportul final și că acest document urmează să devină cea de a treia anexă a proiectului de revizuire.

În pofida unor stângăcii, inerente oricărui început, Forumul Constituțional, care a activat în perioada iulie–octombrie 2002, s-a dovedit, neîndoind, un util exercițiu democratic. Iată de ce trebuie să privim cu optimism și promisiunea celor doi coordonatori ai Forumului – domnii Bogdan Niculescu-Duvăz și Cristian Pârvulescu – că și în viitor vor fi inițiate asemenea dezbateri cu privire la alte probleme de actualitate aflate în atenția legislativului.

De ce este totuși necesară revizuirea Legii noastre fundamentale la un interval atât de scurt de la adoptarea ei?

Credem că un răspuns pertinent și expresiv la această întrebare ni-l oferă chiar lucrarea „Revizuirea Constituției”, menționată deja, în care autorii au avut amabilitatea să reproducă și două studii publicate de mine în 1991 și, respectiv, 2002, chiar în revista noastră. Astfel, în sprijinul adaptării prevederilor constituționale la noile realități ale momentului istoric, autorii lucrării invocă patru importante considerente.

În primul rând, revizuirea Constituției este impusă de necesitatea adaptării textelor Legii fundamentale la standardele și exigențele Uniunii Europene, în contextul integrării României în structurile acestei organizații.

În al doilea rând, în sprijinul unui astfel de demers

pledează și importante elemente desprinse din practica statului român în toți acești ani, pentru că, în actul guvernării, nu arareori, s-au ivit aspecte în legătură cu care textele constituționale nu au putut da un răspuns precis și adecvat.

Pe de altă parte, autorii consideră, cu îndreptățire, că prin revizuirea Constituției pot fi concretizate importante soluții teoretice, de principiu, adoptate de Curtea Constituțională, la care, personal, aș adăuga și o serie de mesaje – unele adresate direct autorităților române – ale Curții Europene a Drepturilor Omului de la Strasbourg, conținute în jurisprudența acestei jurisdicții europene.

În al treilea rând, arată autorii, în sprijinul modificării Constituției pledează rațiuni politice legate de aprofundarea democratismului, de întărirea rolului partidelor politice, a organismelor societății civile și de găsirea unor garanții mai eficiente pentru asigurarea înfăptuirii drepturilor cetățenești.

În al patrulea rând, sunt invocate, cu temei, rațiuni economice, în condițiile în care economia țării nu poate atinge standardele compatibile integrării în UE, dacă nu vor fi asigurate garanții certe investitorilor străini și dacă dreptul de proprietate nu va fi pe deplin garantat, iar mecanismele economice nu vor fi lăsate să acționeze în direcția garantării competitivității.

Este, însă, necesar ca asemenea demersuri, vizând sistemul economic, să fie concepute într-o armonie deplină cu măsurile de protecție socială.

Așa cum, pe drept cuvânt, apreciază autorii cărții menționate, procesul de revizuire a Constituției presupune reevaluări, analize lucide, critici constructive, soluții viabile și de perspectivă.

Să reiterăm acum câteva posibile amendamente vizând sistemul puterii judecătorești, pe care le vom completa cu scurte comentarii asupra unor interesante soluții propuse în cadrul Forumului Constituțional.

Astfel, cu privire la statutul Ministerului Public și relațiile acestei instituții cu ministrul justiției consider că nu ar fi lipsit de interes ca, în contextul revizuirii Constituției, să se examineze posibilitatea eliminării din cuprinsul art. 131 (1) din Legea fundamentală a locuțiunii ”sub autoritatea ministrului justiției”, care, în urma modificărilor aduse Legii nr. 92/1992 în anul 1997, a fost practic echivalată cu subordonarea de tip administrativ.

În această eventualitate, pentru a nu ne găsi în situația că instituția respectivă scapă de orice control privind activitatea extrajudiciară – cea judiciară fiind în mare măsură sub control jurisdicțional – se poate statua ca Ministerul Public să fie așezat sub autoritatea Parlamentului (cum se întâmplă lucrurilor în cazul altor instituții ale statului) sau, și mai potrivit, sub egida Consiliului Superior al Magistraturii.

Disputele privind raporturile existente între ministrul justiției și procurori nu sunt de azi, de ieri. Astfel, într-un expresiv comentariu, în Tratatul său de drept și procedură penală din 1926, ilustrul profesor Ion Tanoviceanu considera că „nu există nici un motiv serios pentru a nu se admite inamovibilitatea Ministerului Public, pentru a-l sustrage de sub înăurirea puterii executive și a face ca el să nu mai fie un instrument în mâna guvernului, sub punct de vedere politic”. Peste 12 ani, legiuitorul român îl confirma pe doctrinar, pentru că, sub imperiul Constituției din 1938, principiul inamovibilității a fost extins – este adevărat, doar pentru o scurtă perioadă – și cu privire la procurorii de la Curțile de Apel.

Pe de altă parte, trebuie să observăm că și în prezent, în sisteme de drept din mai multe țări (Portugalia și Spania, spre exemplu) au fost

introduse reglementări care reflectă tendința deplasării Ministerului Public spre puterea judecătorească și chiar a consacării inamovibilității și în cazul procurorilor. Astfel, Constituția spaniolă din 1981 așează – expres – Ministerul Fiscal (Ministerul Public) în sistemul puterii judecătorești, iar în doctrina spaniolă instituția este definită ca „un organ al statului, constituit în scopul funcționării justiției, integrat autonom în puterea judecătorească”.

În Portugalia, potrivit Constituției, Ministerul Public reprezintă statul, fiind legat de toate cele trei puteri tradiționale, dar neintegrat în vreuna din ele. Pentru a li se asigura independența, procurorii sunt inamovibili. De notat că ambele țări fac parte din Uniunea Europeană.

De asemenea, în Franța – considerată patria modelului clasic de reglementare a instituției – reforma judiciară inițiată de președintele Chirac a pus în discuție tocmai tăierea cordonului ombilical ce îl leagă pe ministrul justiției de parchete.

Desigur, o asemenea problemă nu s-ar mai pune cu aceeași acuitate dacă ministrul justiției nu ar face parte dintr-un partid, iar numirea acestuia ar fi condiționată, eventual, de avizul prealabil al Consiliului Superior al Magistraturii. Astfel, însă și imaginea justiției ar avea de câștigat și ar fi diminuate agresiunile de tip politicianist față de un domeniu atât de important și de sensibil, totodată.

Este extrem de interesantă și în cadrul Forumului Constituțional numeroase soluții propuse au vizat statutul procurorilor și rolul Ministerului Public și mai cu seamă garantarea chiar prin Constituție a independenței acestei autorități.

Astfel, în ce privește modalitatea de desemnare a procurorului general al Parchetului de pe lângă Curtea Supremă de Justiție, 21,42% din propuneri susțin alegerea acestuia prin vot direct de către cetățeni. O altă soluție propusă (într-un procent de 28,57%) a fost aceea ca procurorul general să fie numit de Președintele României, fără intervenția ministrului justiției, doar cu avizul Consiliului Superior al Magistraturii. În sfârșit, un același procent de 28,57% consideră că procurorul general ar trebui numit de către Parlament.

În cadrul conferințelor regionale ale Forumului a fost avansată și ideea ca „procurorii să fie consacrați prin Constituție drept magistrați independenți, care să nu răspundă ierarhic în fața Ministerului Justiției”.

Un important obiectiv al revizuirii vizează transformarea actualei Curți Supreme de Justiție în Înalta Curte de Casație și Justiție.

Salutând această revenire la concepția tradițională de organizare a justiției în România, suntem, totuși, datori a observa – așa cum scriam și cu alt prilej – că, pe lângă această schimbare de denumire, se impun și o serie de modificări de substanță în ce privește competența instanței supreme, precum și o redefinire a autorității sale, a valorii și importanței deciziilor sale în crearea dreptului. Astfel, consider, în continuare, că este necesar să se prevadă chiar prin Constituție forța obligatorie a deciziilor pronunțate în materia recursurilor în interesul legii, după modelul deciziilor Curții Constituționale și ținând seama de experiența jurisdicțiilor europene.

Dar, pentru aceasta este nevoie și de o nouă performanță de ordin calitativ, care poate fi asigurată numai din interiorul sistemului puterii judecătorești. Mai este necesar ca, prin redefinirea și redistribuirea competențelor, judecătorii viitoarei Înalte Curți de Casație și Justiție să aibe la îndemână și timpul convenit pentru a se putea documenta și perfecționa din punct de vedere profesional. ☞ 30